

## A.3. pielikums

### Praktiski ieteikumi biotehnisko pasākumu (pasākums B.1.)

#### veikšanai priedes mežaudzēs

(ieteikumus sagatavoja eksperts Māris Laiviņš)

##### 1. Egles konkurences mazināšana

Kserofīto priežu mežu saglabāšanai ir plānota egles pakāpeniska izvākšana no paaugas un no koku stāva. Eksperimentāli pētījumi par šāda veida nekailcirti (J. Doņa terminoloģija) Latvijā nav veikti, nav izdevies arī citu valstu mežsaimnieku darbos atrast pētījumus un praktiskas iestrādes par priedes nomaiņas ar egli ierobežošanu.

Te jāatzīmē, ka mežsaimnieki vēl nesen uzskatīja, ka egles priedi mežaudzē var nomainīt tikai eitrofās augtenēs (vērī, retāk - damaksnī), vai arī nosusinātās audzēs. Nabadzīgās augtenēs (silis, mētrājs, lāns) egles gan ir sastopama, bet tā nespēj ietekmēt priedes augšanu un audzes struktūru kopumā (Melderis 1939; Nesterovs 1954). Situācija ir mainījusies pēdējos gadu desmitos, pieaugot tieši slāpekļa un citu bioelementu migrācijai vidē un akumulācijai augtenēs. Pašlaik arī sākotnēji oligotrofos augšanas apstākļos, notiekot vides eitrofikācijai, daudzviet norisinās strauja un neatgriezeniska egles invāzija priežu audzēs.

Kserofītajās Ogres Zilo kalnu priežu audzēs, kur plānota egles izvākšana, egles daudzums audzē, galvenokārt II koku stāvā, ir apmēram 15-20 % no indivīdu skaita (atsevišķās vietās pat 50 %). Egles izvākšana no paaugas un koku stāva priežu audzē veicama pakāpeniski, izlases veidā pa visu nogabala platību, lai strauji neizmainītu apgaismojumu, koku skaitu laukuma vienībā un citus parametrus, un tādējādi audzē neveidotos graudzāļu, krūmu un lapu koku pioniersugu aizzēlums. Šāda izklaidus egles izvākšana no audzes paredzēta 10 gadu laikā trīs periodos (ciklos), atkārtojot cirtes ik pēc 3 gadiem. Atstājamais egles indivīdu skaits priežu audzē ir ne lielāks par 5-10 %.

Līdzīgi pakāpeniski jāretina pamežs, vietās, kur tas ir biezs.

Egles un pameža izciršanas apjomi, laiki un vietas ir precīzi jādokumentē, papildus jāveic novērojumi par audzes struktūru speciāli izveidotos parauglaukumos.

##### 2. Priedes atjaunošanās veicināšana

Dabas parka zonā priežu audžu vecuma struktūras un sugu sastāva veidošanā ieteicamas grupu izlases cirtes. Grupu izlases cirtes principus, pamatojoties uz eksperimentāliem pētījumiem, ir izstrādājuši Ž. Sūna, A. Zviedris, J. Donis (Sūna 1957, 1959, 1973 ; Zviedris 1949, Zviedris et al 1961; Donis et al 2008).

Grupu izlases cirtes ir uzsākamās 100-120 gadus vecās priežu audzēs oligotrofos un mezotrofos augšanas apstākļos – silā, mētrājā un lānā. Audzē cirte jāuzsāk vietā, kur koku stāvā jau ir izveidojies atvērums (logs) un kurā parasti ir jaunie priedes kociņi (paauga). Ciršanu uzsāk ap esošo logu, to paplašinot līdz caurmēram, kas vienlīdzīgs vidējam audzes augstuma (25-30 m). Samazinoties veco priežu sakņu konkurencei un uzlabojoties apgaismojumam, izcirstajā vietā sāk augt jaunās priedītes. Nākamo šādu cirti atkārti pēc 10

gadiem. Atvērumi ciršanas rezultātā pamazām saplūst, vecās audzes nociršanu nobeidz 30-40 gados, kad audze ir sasniegusi 180-190 gadu vecumu. Ciršanas vietu skaits: 3-5 vietas/ha. Pēc šādas cirtes cikla audzē saglabāsies izklaidus dažas ļoti vecas priedes, bet kopumā būs izveidojusies dažāda vecuma audze, kas ir ļoti būtiski atpūtas un piepilsētas mežiem dabas daudzveidības un vides stabilitātes nodrošināšanai.

Veicot grupu izlases cirtes, ir jāreķinās ar vides eutrofikācijas efektu, kas ir pastiprinājies pēdējos gadu desmitos. Iespējams, ka logos jauno priedes sējeņu skaits būs neliels vai to nemaz nebūs. Tad atvērumā priede ir jāstāda un pirmos 3-5 gadus jāveic kopšana, ierobežojot aizzēlumu.

Ja dabiskās atjaunošanās nav apmierinoša, bet stādīšana nav iespējama, dabiskās atjaunošanas veicināšanai izcirstajos atvērumos ir ieteicama augsnes virskārtas irdināšana nelielos laukumos (līdz 1x1 m), kas izvietoti 1-1,5 m atstatumā viens no otra. Augsni uzirdina rudenī 15-20 cm dziļumā (Bušs, Mangalis 1971; Upīts 1925, 1931, 1939). Šajos laukumos ieteicams iesēt priežu sēklas, vēlams – ievāktas no apkārtņē augošām priedēm.

#### Ieteicamā literatūra:

- Bušs M. Mangalis I. (red.) 1971. *Meža kultūras*. Zvaigzne, Rīgā 586 lpp.
- Donis J. 2008. *Nekailciršu meža apsaimniekošanas modeļa izstrāde*. Rokraksts. Salaspils, 115 lpp.
- Melderis K. 1939. *Mācība par mežu*. Akc. sab. Valters un Rapa, Rīgā, 341 lpp.
- Ņesterovs V. 1954. *Vispārīgā mežkopība*. LVI, Rīgā, 610 lpp.
- Sūna Z. 1957. Meža atjaunošanas cirtes Rīgas pilsētas zaļās joslas silos. *Mežu pētīšanas stacija Kalsnava Biļetens* 1:89-125.
- Sūna Ž. 1959. Pilsētas meži. A. Kalniņš (red.) *Apstādījumi*. Latvijas ZA izdevniecība, Rīgā, 102-117. lpp.
- Sūna Ž. 1979. *Latvijas PSR republikas pakļautības pilsētu zaļās zonas un šo zonu mežu aizsardzība*. Rīgā, 39 lpp.
- Upīts H. 1925. IV. *Mežkopība*. K. Melderis (red.) *Rokas grāmata mežkopjiem*. Meža Departamenta izdevums, Rīga, 76 lpp.
- Upīts H. 1931. *Pamācība meža atjaunošanā*. Meža Departamenta izdevums, Rīga, 81 lpp.
- Upīts H. 1939. IV. *Mežkopība*. *Rokas grāmata mežkopjiem*. Otrais izdevums. Meža Departamenta izdevums, Rīga, 198 lpp.
- Zviedris A. 1949. *Mežsaimniecība Latvijas PSR saudzējamajos mežos un zaļajās joslās*. Rīgā, 99 lpp.
- Zviedris A., Saceniņš R., Matuzānis J. 1961. *Košanas cirtes Latvijas PSR mežos*. Latvijas ZA izdevniecība, Rīgā, 153 lpp.